

Arkivforbundets innspill til Bevaringsplan for samiske privatarkiv

Arkivforbundet, som representerer 125 medlemsvirksomheter i Norge, ønsker å være en aktiv medspiller for våre medlemmer. Flere av våre medlemmer har virkeområder innenfor samiske arkiver, og vi ser det derfor naturlig at forbundet kommer med en høringsuttalelse til Bevaringsplan for samiske privatarkiv. Arkivforbundet er opptatt av bevaring av samisk arkivmateriale av ulike format og fra ulike deler av det samiske samfunn, både historisk materiale, men også samtidsdokumentasjon.

Arkivforbundet ser det som positivt at det under avsnittet Ny Samisk bevaringsplan (side 14) påpekes at arkiv som anses bevaringsverdige ikke nødvendigvis må avleveres Samisk Arkiv, men at avlevering også kan skje til en annen relevant bevaringsinstitusjon. Dette vil gi muligheter for styrket samarbeid og dialog i ABM-sektoren på feltet (side 18). Tilsvarende åpnes det for en god dialog på tvers av landegrensene under avsnittet Samhandling (side 16). Dette er selvfølgelig spesielt viktig for minoritets- og urfolksgrupper, men kan også gi gevinst i andre sammenhenger. At planen har identifisert 392 aktører som kan ha bevaringsverdige arkiv bare innenfor det samiske område (side 16), viser det store ressursbehovet innen dette fagfeltet og kan brukes opp mot politikere, også av Arkivforbundet.

Arkivforbundet ser det som interessant og spennende at det løftes frem etiske og språklige utfordringer som ligger i bevaring av urfolks- og minoritetsgruppers arkiv, og at dette har fokus i planen (side 17 og 18). Dette omhandler særlig behovet for å utvikle metadata som er søkbare og slik kan bli relevante og tilgjengelig for flere (side 22). Kompetanse som Samisk Arkiv bygger opp på dette feltet vil kunne brukes i arbeid med andre minoriteter. Tilsvarende er det positivt at det vies et eget avsnitt til arkivdanning (side 29) som kan bidra til å sikre kunnskap om hverdagskultur for denne befolkningsgruppen. Her kan også museer som arbeider aktivt med arkiv muligens bidra inn.

Arkivforbundet er, på lik linje med ABM- sektoren ellers, bekymret for at digitalt skapte arkiv går tapt. Det er kjent at perioden 1990-2020 er underrepresentert i materialet fordi arkiver i overgangen mellom analog og digitalt skapte arkiv ikke har vært sikret godt nok. Dette er en utfordring på landsbasis og da særlig for minoriteter i Norge. For å sikre mangfold og at alle grupper er representert i arkivene bør det prioriteres å sikre arkiver fra denne perioden. Det er derfor svært positivt å se at planen belyser utfordringen med digitalt skapte arkiv (side 19 og 20). Det er viktig at denne utfordringen blir trukket fram i forhold til ressursbehov i sektoren. Det gjelder både kompetanse, datalagringskapasitet og økt behov for rådgivning ut mot arkivskapere i privat sektor.

Arkivforbundet vil også trekke frem at planen har en interessant innfallsvinkel ved å tydeliggjøre at det skal sikres dokumentasjon som fanger opp ulike meninger og interesser (side 21). Ettersom demokratiet i dag er under sterkt press, vil arkivenes rolle for å sikre at makt ikke misbrukes bli enda mer sentral fremover. I tillegg vil et søkelys på dette forhåpentligvis bidra til at arkivene blir mer relevante for et mangfold av brukere. I planen legges det også vekt på arkivenes rolle i å sikre immateriell kulturarv (side 22-25). Dette synes Arkivforbundet er positivt og styrket bilde av behovet for å se immateriell kulturarv i et større perspektiv i en ellers skriftlig verden. Denne innfallsvinkelen vil forhåpentligvis også lede til styrket samarbeid i ABM-sektoren på feltet i Norge og på tvers av landegrensene.

Arkivforbundet ser det som positivt at arbeidet til Sannhet og forsoningskommisjonen trekkes frem samt utfordringer og behovet for å finne gode løsninger med repatriering.

Arkivforbundet stiller seg positive til at det etableres et Nasjonalt nettverk for bevaring av samisk privatarkiv. Det er imidlertid viktig å sikre at det er ressurser slik at arkivarer kan delta ettersom de kommer fra institusjoner med ulike rammevilkår. Arkivforbundet oppfordrer til at nettverket inkluderer de fylkeskoordinerende nettverkene for privatarkiv i Nordland, Troms og Finnmark. Det kan også vurderes om IKA Finnmark eller IKA Trøndelag burde inviteres inn. Hensikten er å fange opp alle som kan vise seg å komme i kontakt med arkivskapere innenfor samisk arkiv. Nettverk på tvers kan bidra til økt kompetanse, men også for å fange opp hva som rører seg på lokalt plan. Det er viktig å huske på at museer kan ha kontakt med frivillige organisasjoner eller privatpersoner som kan ha relevante arkiv. Også samarbeid med private arkivinstitusjoner som Arbeiderbevegelsens arkiv- og bibliotek, Misjons- og diakoniarkivet og Skeivt arkiv vil være positivt når det er aktører og hendelser som kunne blitt tatt vare på også av dem. Det viktige er at det blir tatt vare på, ikke av hvem.

Behovet for kompetanse og ressurser i sektoren er stort, og det vil være viktig at de institusjoner en samarbeider med får ressurser og har kompetanse til å kunne ha et godt samspill med Samisk arkiv. Derfor bør det også i planen stå noe om hvordan Samisk arkiv vil kunne gi kompetanseløft og være en bidragsyter mot de i nettverket som kommer fra institusjoner med mindre kapasitet. Det vil også være et behov for erfaringsutveksling, seminarer og konferanser. Dette er noe Arkivforbundet også kan støtte opp om.

Planen identifiserer tre bevaringskriterier, hvorav en må ligge til grunn for mottak av samisk arkiv. Disse kriteriene kan virke altomfattende, og det er vanskelig å se at disse kan bidra til at noen arkiv anses som mer relevante enn andre. Planen skisserer om temaer og en rekke virksomheter som er viktige å sikre på nasjonalt nivå (side 34-69). Dette viser hvilken stor bredde det er i samisk virksomhet som er bevaringsverdig. Når det også legges til behov på lokalt og regionalt nivå, viser dette hvilket skrikende behov det er for ressurser innenfor arkivfeltet. Arkivforbundet oppfordrer til at planen identifiserer noen prioriterte tiltak i sammendraget (side 11).

Bevaringsplan for samiske arkiv sier ikke så mye om utfordringer knyttet til magasinkapasitet, utfordringer knyttet til klima og miljø eller helse, miljø og sikkerhet (HMS) utfordringer. Finnes det konkrete tiltak som bør iverksettes for at det vil være enklere å sikre samiske arkiv fremover?

Arkivforbundet ser det som en utfordring av museer, arkivdepotinstitusjoner og bibliotek som arbeider med privatarkiv fra den samiske befolkningen ikke har samme finansiering som Samisk Arkiv som er en del av Arkivverket. Det er naturlig ettersom Samisk Arkiv har et nasjonalt og overordnet ansvar, men for å sikre privatarkiv og immaterielle kulturminner (arkiv) er det viktig med en grunnfinansiering til institusjonene som arbeider mer lokalt og regionalt plan. Tilgang på ressurser (bemanning, utstyr og magasinkapasitet) til ivaretagelse av fortid og samtid for fremtiden er sentralt. Stabil finansiering gjør det enklere å planlegge langsiktig. Arkivforbundet vil kunne benytte planen i sitt arbeide med å bidra til økte bevilgninger på feltet.